

Andrzej Paweł Wejland, Eberhard Erbslöh

"Interview", Eberhard Erbslöh, Stuttgart 1972 : [recenzja]

Przegląd Socjologiczny Sociological Review 30, 406-407

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Autorzy wymieniają trzy główne typy zniekształceń procesu komunikacji w wywiadzie: płynące z interakcji, powodowane przez ankietera (błędy w zadawaniu pytań, notowanie odpowiedzi, motywowanie respondenta), wywołane przez respondenta (udzielanie odpowiedzi przez grzeczność, udzielanie odpowiedzi ze względu na ugrzecznione zachowanie ankietera, wprowadzanie w błąd nie dla ukrycia prawdy, ale dla pokazania się w roli outsajdera).

Ostatnią część rozdziału stanowią zagadnienia poświęcone takim problemom, jak przygotowanie społeczności do badań; przygotowanie respondentów do badań; planowanie czasu przeprowadzenia wywiadów ze względu na rozkład dnia respondentów; wyjaśnienie celu badań; sposoby przewycięzania przez ankietera wstępnych trudności w trakcie badań (niezastanie respondenta, odmowa przeprowadzenia rozmowy, przekonywanie o celowości przeprowadzenia wywiadu itp.); osoby trzecie; zadawanie pytań (dokładne odczytywanie pytań, świadomość specyfiki każdego pytania, zadawanie pytań ściśle, ale w sposób nieformalny, zadawanie wszystkich pytań, niesugerowanie odpowiedzi itp.); zapis danych; zastosowanie magnetofonu; zakończenie wywiadu.

Paweł Danitowicz

Eberhard Erbslöh, INTERVIEW, Stuttgart 1972 B. G. Teubner, ss. 119, bibl., indeks rzeczowy.

Praca jest zwięzłym podsumowaniem metodologicznej i metodycznej problematyki wywiadu badawczego.

Wywiad jest to pomiarowa technika badawcza oparta na bezpośredniej interogacji: zadawaniu pytań i uzyskiwanie odpowiedzi. Pytania i odpowiedzi tworzą językową warstwę interogacji, nad którą nadbudowuje się warstwa psychologiczna. W związku z tym wywiad badawczy może być traktowany jako szczególny rodzaj stosunku społecznego.

Wśród wywiadów badawczych odróżnić można:

1) wedle stopnia standaryzacji zachowań partnerów wywiadu: wywiady standaryzowane, częściowo standaryzowane i niestandaryzowane,

2) wedle rodzaju dziedziny, której wywiad dotyczy: wywiady kliniczno-terapeutyczne, społeczno-terapeutyczne, stosowane w poradnictwie zawodowym i surveyowe,

3) wedle ilości partnerów wywiadu: wywiady grupowe i indywidualne,

4) wedle ilości kontaktów badawczych: wywiady jednorazowe i panelowe.

Narzędziem pomiaru w wywiadzie badawczym jest kwestionariusz.

Z założenia, iż kwestionariusz służyć ma pomiarowi, wypływają odpowiednie dyrektywy dotyczące zasad jego budowy. Pytanie kwestionariusza musi być uzasadnione teoretycznie przez pytanie własne badacza wmontowane w określany program badawczy, ponadto musi być poprawne formalnie (logicznie i językowo) i pozaformalnie (z uwagi na możliwości odpowiadania na nie, jakimi dysponują respondenci). Z formalnego punktu widzenia odróżnia się pytania otwarte i zamknięte różnych rodzajów. Innym podziałów pytań dokonuje się przez uwzględnienie treści pytań (np. pytania o fakty i pytania dotyczące motywów, opinii itp.), funkcji pytań w toku wywiadu (np. pytania wprowadzające, sondujące, oddzielające sekwencje pytań) oraz pomiarowych własności pytania (np. pytania wprost

i pytania pośrednie lub projekcyjne). Przyjmuje się następnie określone dyrektywy dotyczące kolejności pytań w kwestionariuszu. Dyrektywy te określają globalną strukturę kwestionariusza jako narzędzia pomiarowego.

Na spostrzeżeniu, iż wywiad badawczy jest procesem komunikowania się (wymiany informacji), a zarazem pewnego rodzaju stosunkiem społecznym, oparte są rozważania poświęcone partnerom wywiadu: ankieterowi i respondentowi, ich zachowaniom związanym z przekazywaniem i uzyskiwaniem informacji oraz psychologicznemu i społecznemu kontekstowi tych zachowań. Rozpatrując problem ankietera jako narzędzia badawczego, autor podnosi kwestię błędów ankieterskich oraz efektu ankieterskiego. Omawia też sprawy szkolenia ankieterów i organizacji badań z wykorzystaniem ankieterów. Rozpatrując problem respondenta jako nośnika danych, autor analizuje zagadnienie błędów i braków odpowiedzi na pytanie oraz stylów odpowiadania. Porusza też sprawę osiągalności respondentów w badaniach i udzielania przez nich odmów. Wywiad jako stosunek społeczny między ankieterem a respondentem ujmuje autor wskazując na teoretyczne próby interpretacji procesu interakcji w wywiadzie (odwołujące się np. do teorii ról, teorii pola czy teorii uczenia się).

Ogólne rozważania poświęcone wywiadowi badawczemu autor ilustruje dając opis faktycznego badania empirycznego. W opisie tym stosuje aparat pojęciowy przedstawiony w swej pracy. Opatruje badanie komentarzami i objaśnieniami metodologicznymi i metodycznymi.

Pracę uzupełnia słowniczek około 60 terminów specjalnych z zakresu metodologii i metodyki wywiadu badawczego.

Praca pomyślana jest jako skrypt dla osób studiujących nauki społeczne.

Andrzej Paweł Wejland

Eberhard Erbslöh, THEORETISCHE ANSÄTZE ZUR DEUTUNG DES INTERAKTIONSPROZESSES IM FORSCHUNGSINTERVIEW UNTER BESONDERER BERÜCKSICHTIGUNG DES INTERVIEWERVERHALTENS, nie opublikowana rozprawa doktorska. Köln 1973, ss. 207, bibl., załączniki.

Pracę otwiera omówienie stanu badań poświęconych ustalaniu związków między przebiegiem wywiadu a jakością uzyskiwanych w nim danych. W sferze teoretycznej tych badań autor wyróżnia dwa kręgi problemowe. Problemy pierwszego rodzaju to kwestie budowy kwestionariusza i jej wpływu na jakość otrzymywanych danych. Problemy drugiego rodzaju to zagadnienia zgodności zachowań partnerów wywiadu, respondenta i ankietera z formułowanymi pod ich adresem oczekiwaniami oraz jakości danych uzyskiwanych z wywiadu przy określonej skali odstępstw od tych oczekiwań (podstawą takich oczekiwań są przyjęte przez badacza modele „idealnego respondenta” i „idealnego ankietera”). W analizie problemów każdego rodzaju charakteryzuje się typowe trudności z uzyskiwaniem danych o odpowiedniej jakości. Waga tych trudności jest niejednakowa: trudności związane z budową kwestionariusza są mniejsze niż trudności związane z zachowaniami partnerów wywiadu. Dzieje się tak, ponieważ budowa kwestionariusza bardziej niż zachowania partnerów wywiadu poddaje się kontroli (manipulacji) ze strony badacza.

Praca zawiera szczegółową analizę drugiego z tych problemów. Wywiad badawczy rozpatruje się w niej jako stosunek społeczny szczególnego rodzaju, cha-